

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10901574>

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN QO‘LLAB-QUVVATLASHNING OBYEKTIV ZARURLIGI

M.E.Shoturayeva

O‘zbekiston Respublikasi Soliq qo‘mitasi
huzuridagi Fiskal instituti magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitidagi afzalliklari va ularni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning obyektiv zarurligi, ushbu yo‘nalishda yaratilgan shart-sharoitlarning o‘ziga xos xususiyatlari bayon qilingan.

Kalit so‘zlar: iqtisodiyot, biznes, tadbirkorlik, raqobat, afzallik, investitsiya, davlar, kafolat, imtiyoz, soliq, kredit, reyting.

Аннотация. В данной статье описаны преимущества малого бизнеса и частного предпринимательства в условиях либерализации экономики, объективная необходимость их поддержки со стороны государства, а также особенности условий, созданных в этом направлении.

Ключевые слова: экономика, бизнес, предпринимательство, конкуренция, преимущество, инвестиции, возможности, гарантия, льгота, налог, кредит, рейтинг.

Abstract. This article describes the advantages of small business and private entrepreneurship in the conditions of economic liberalization, the objective necessity of their support by the state, and the specific features of the conditions created in this direction.

Key words: economy, business, entrepreneurship, competition, advantage, investment, opportunities, guarantee, privilege, tax, credit, rating.

KIRISH. Zamonaviy iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mavqeyi hamda ko‘lami kundun-kunga oshib bormoqda. Chunki, rivojlangan mamlakatlar tajribasiga ko‘ra, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ularning iqtisodiyotida muhim o‘rin egallaydi.

Tahlillar ko‘rsatadiki, kichik biznesning raqobat kurashidagi ustunligi va tez moslashuvchanligi xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay muhit yaratadi. Aynan, shiddat bilan rivojlanish darajasini o‘zining ustuvor vazifasi sifatida belgilagan davlatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash maqsadga muvofiq hisoblanadi. Chunki, kambag‘allikni qisqartirish, yangi ishchi o‘rinlarini yaratish, aholi bandligini oshirish, sog‘lom raqobat muhitini yaxshilash, xususiy xorijiy investitsiyalarni jalb etishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o‘ziga xos samarali afzalliklaridan foydalanish davlat tomonidan yaratilayotgan shart-sharoitlarga bevosita bog‘liq. “O‘zbekiston-2030” strategiyasiga muvofiq, 2024-yilda kambag‘allik darajasini 10,0 foizgacha tushirish rejalashtirilgan¹.

TAHLIL VA NATIJA. Bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik biznesning raqobatdosh ustunliklarni qo‘lga kiritish orqali tadbirkorlik faoliyati uchun qulay shart-sharoitlar yaratishga qaratilgan faoliyatini rivojlantirish uchun tegishli institutsional sharoitlarni yaratish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Tadbirkorlik faoliyati jamiyat va inson hayotining turli sohalaridan biri sifatida o‘zgarish holda qolmaydigan va o‘zgarishlarga uchragan ma’lum bir iqtisodiy tuzilma doirasida amalga oshiriladi²

Shu o‘rinda alohida qayd etish kerakki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanish darajasi qonunchilik bazasining mukammalligiga, raqobat darajasiga,

---

¹ <https://uzreport.news/society/2023-yilda-ozbekiston-aholisining-kambag-allik-darajasiga-ta-sir-etgan-omillar-tahlil-qilish>

² Дегтярев А.Н. Институциональные основы развития малого предпринимательства в XIX–XX вв. (На примере Башкирии) : автореф. дис. ... д-ра экон. наук: М., 2001. URL: <http://economylib.com/institutsionalnye-usloviya-formirovaniya-malogo-predprinimatelstva-v-ekonomike-perehodnogoperioda#ixzz5z5BvUqki>

iqtisodiy xavfsizlikka, tadbirkorlikni davlat tomonidan tartibga solish shakllari va vositalariga bog‘liq. Chunki, tadqiqotlarimiz ko‘rsatadiki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning shunday muhim shartlari borki, bu shartlarni bajarishda davlatning qo‘llab-quvvatlashi zaruratga aylanadi:

- kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda sog‘lom raqobat muhitini yaratish;
- xususiy mulkni tadbirkorlik faoliyatining asosiga aylantirish hamda daxlsizligini ta‘minlashda davlat tomonidan kafolatlarning barqaror huquqiy asoslarini yaratish;
- davlatning iqtisodiy va ijtimoiy siyosatining barqarorligi hamda kichik va o‘rta biznes subyektlari hamda tadbirkorlarni qo‘llab-quvvatlashning uzluksiz zanjirini yaratish;
- davlat tomonidan soliq imtiyozlari hamda imtiyozli soliq rejimining joriy etilishi;
- kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashda rivojlangan infratuzilmani tashkil etish;
- kichik biznes va xususiy tadbirkorlik uchun qulay va samarali kreditlash amaliyotni yo‘lga qo‘yish.

Yuqorida qayd etilgan talablarning ijrosini ta‘minlashda davlatning ishtiroki har doimgidan ham ko‘ra zaruriyatga aylanadi. Chunki, iqtisodiyotni yanada erkinlashtirish sharoitida muayyan shart-sharoitlarni yaratish, yoxud cheklovlarni o‘rnatish imkoniyati faqat davlatning vakolatiga kiradi. Milliy iqtisodiyotimizda amaldagi qonunchilikka muvofiq, kichik korxonalarda xodimlarning eng yuqori soni qishloq, o‘rmon va baliq xo‘jaligida 50 kishigacha, savdo va xizmat ko‘rsatish sohasida - 25 dan 50 kishigacha, sanoatda faoliyat turiga qarab 100 kishidan 270 kishigacha bo‘lgan korxonalar kiradi.

Respublikada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda yaratilgan qulay shart-sharoitlardan quyidagilar alohida ahamiyat kasb etadi:

- Kichik biznesni ro‘yxatdan o‘tkazish vaqti - 30 daqiqadan, hamda yakka tartibdagi tadbirkorlikni ro‘yxatdan o‘tkazishdagi ortiqcha qog‘ozbozlikka barham berilganligi;
- Chet el investitsiyalari ishtirokida yangi tashkil etilgan ishlab chiqarish korxonalariga soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlarning ular ro‘yxatdan o‘tkazilgan

sanada amalda bo'lgan stavkalarini besh yil muddatga qo'llash huquqining berilganligi;

➤ Kichik biznes sub'ektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashda imtiyozli va samarali kreditlash tizimining yaratilganligi;

➤ Tadbirkorlar huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha Tadbirkorlar Ombudsimonining tashkil etilganligi hamda O'zbekistonda kichik biznes subyektlari faoliyatini rejadan tashqari tekshirishlarning bekor qilinganligi, soliq to'lovlari bo'yicha qonun buzilishlarini bilmasdan birinchi marta sodir etgan tadbirkorlik subyektlarini barcha turdagi javobgarlikdan ozod etilishi bo'yicha davlat kafolatining berilganligi;

➤ Mamlakatimizning barcha hududlarida tadbirkorlikka ko'maklashish markazlarining tashkil etilganligi, "bir darcha" tamoyili asosida davlat xizmatlarining ko'rsatishi va boshqalar.

Shuningdek, endilikda tadbirkorlarning reytingini aniqlash va yuqori reytingli (AAA "100-96 balgacha") tadbirkorlik subyektlarida soliq tekshiruvlarini o'tkazilmaslik, QQS summasi o'rni tekshiruvlarsiz 1 kunda qaytarib berishlik;

(AA* "95-91 balgacha") "Faol tadbirkor" ko'krak nishoniga tavsiya etish; soliqlar bo'yicha mavjud ortiqcha to'lov summasini (QQS dan tashqari) 3 kunda qaytarib berish;

(A "90-86 balgacha") tovar import qilishda va tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishda to'lanadigan QQSni o'zaro hisobga olinishi kabi imtiyozlarning berilishi kichik va o'rta biznes hamda xususiy tadbirkorlik subyektlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning uzluksiz zanjirini yaratish imkonini beradi.

XULOSA. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bugungi zamonaviy iqtisodiyotda mehnatni tashkil etishning muhim shakli bo'lib, uni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash hayotiy zaruriyat hisoblanadi.

Ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan islohotlar hozirgi davrda maqsadli va samarali ekanligi o'z tasdig'ini topmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. <https://uzreport.news/society/2023-yilda-ozbekiston-aholisining-kambag-allik-darajasiga-ta-sir-etgan-omillar-tahlil-qilish>
2. Дегтярев А.Н. Институциональные основы развития малого предпринимательства в XIX–XX вв. (На примере Башкирии): автореф. дис. - д-ра экон. наук: М., 2001. URL: <http://economylib.com/institutsionalnye-usloviya-formirovaniya-malogo-predprinimatelstva-v-ekonomike-perehodnogoperioda#ixzz5z5BvUqki>